Interkulturalizam u glazbenoj industriji

Gabrić, Lucija

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:251:856175

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU

THE ACADEMY OF ARTS AND CULTURE IN OSIJEK

Repository / Repozitorij:

Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek

zir.nsk.hr

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

dabar

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU

ZAVRŠNI RAD

Osijek, 10. 07. 2018.

Lucija Gabrić

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU

ZAVRŠNI RAD

TEMA: INTERKULTURALIZAM U GLAZBENOJ INDUSTRIJI

PRISTUPNIK: LUCIJA GABRIĆ

NASTAVNI PREDMET: INTERKULTURALNA KOMUNIKACIJA

MENTOR: prof. dr. sc. Zlatko Kramarić

KOMENTOR: Mirta Bijuković Maršić, predavačica

Osijek, 10. 07. 2018.

SADRŽAJ:

Sažetak

1. Uvod.....1
2. Interkulturalizam – osnovni pojmovi.....2
   2.1. Multikulturalizam.....4
   2.2. Kulturni pluralizam, transkulturalizam i rasizam.....5
3. Primjeri interkulturalizma u glazbenoj industriji.....6
   3.1. Giorgio Moroder.....6
   3.2. Leonard Cohen.....7
   3.3. David Bowie.....9
   3.4. Rodriguez.....10
   3.5. Sade.....11
   3.6. Ofra Haza.....12
   3.7. Francoise Hardy.....13
   3.8. Santana.....14
   3.9. Bob Marley.....15
4. Interkulturalizam u glazbenim spotovima.....16
   4.1. Madonna.....16
   4.2. Michael Jackson.....17
   4.3. George Michael.....18
   4.4. France Gall.....18
   4.5. Shakira.....19
5. Zaključak.....20
6. Literatura.....21

SAŽETAK:

Interkulturalizam te pojmovi bliži njemu ostavljaju trag u svakoj sferi društva, pa tako i u glazbi. Glazba je jedna od najstarijih odrednica naše kulture, što možemo primijetiti od tradicionalne i folklorne glazbe pa do današnje, popularne glazbe koja još uvijek sadrži puno elemenata interkulturalizma i multikulturalizma. Točnije, kako vrijeme odmiče tako vidimo i pokazatelje toga, jer živimo u svijetu koji se više ne koči neljudskim zakonima kao što su zakoni protiv afroemerikanaca iz prošlog stoljeća, nego se svi skupa trudimo tolerirati i poštivati jedni druge, barem tako želimo misliti. Ali, promjene počinju od pojedinca, u ovom slučaju glazbenika/ce koji kao javna osoba mogu poslužiti kao odličan primjer poticanja jedinstva i međusobnog poštovanja i suradnje.

Ključne riječi: interkulturalizam, multikulturalizam, glazbena industrija, glazba, videospotovi.

1. Uvod

Interkulturalizam i multikulturalizam su dva pojma koja su usko povezana te prisutna u svim dijelovima svijeta i svakoj vrsti umjetnosti, pa tako i glazbi. Glavna vodilja ovog završnog rada bit će primjeri iz glazbene industrije koji se temelje na kulturnim različitostima između ljudi koji su surađivali zajedno stvarajući pjesme, studijske ili live albume, i videospotove koji služe kao dodatna pomoć pri vizualiziranju onoga što se često htjelo naglasiti.

Ono što većina glazbenika naglašava (neki zbog zarade, neki zbog osobnih uvjerenja i stavova) je različitost kultura, međusobno poštivanje i uvažavanje te suživot. Završni rad sam ograničila i odabirom naslova na isključivo glazbenu industriju, što bi značilo kako sam se usmjerila prema izvođačima i glazbenicima koji imaju potpisane ugovore s komercijalnim diskografskim kućama te su njihove pjesme bile vrlo uspješne na glazbenim top ljestvicama u cijelom svijetu.

Završni rad sam započela opisivanjem osnovnih pojmova, među kojima su: interkulturalizam, multikulturalizam, kulturni pluralizam i rasizam, koji je vrlo važna tema u glazbenom izražavanju. Zatim sam izdvojila nekoliko pojedinaca iz glazbene industrije te njihove suradnje sa raznim glazbenicima, što sve skupa predstavlja kako može nastati vrlo kvalitetna glazba kada se pomiješaju različite kulture. Završni rad završava s nekoliko primjera interkulturalizma i multikulturalizma u glazbenim videospotovima, gdje nam je omogućeno i vizualizirati različitosti kultura te nam ponekad olakšavaju razumijevanje pjesme i njene poruke.

2. Interkulturalizam – osnovni pojmovi

Postoji nekoliko definicija interkulturalizma koji se često upotrebljava u istom značenju kao i multikulturalizam, prema autorici Mariji Sablić: „interkulturalizam je razmjerno nov način viđenja sličnosti i razlika između kultura u useljeničkoj, obrazovnoj i poslovnoj politici zapadnih zemalja, najprije u Sjedinjenim Američkim Državama, a zatim u Europi.“(Sablić, 2014., str. 12). Pojam interkulturalizam se provlači kroz svaki dio kulture, možemo ga primijetiti u umjetnosti (od književnosti pa sve do glazbe), mitologiji, religiji te jeziku. Jedna od drugih definicija govori kako je „interkulturalizam međusobno povezivanje različitih (etničkih) kultura u društvu.“ (Ninčević, 2009.). Glavni ciljevi interkulturalizma su poticanje i prihvaćanje različitosti kultura te unapređivanje međusobne humanosti i razumijevanja kako bi društvo što bolje funkcioniralo te kako bi se rasizam smanjio, ako ne čak i eliminirao. Pojam suvremenog interkulturalizma pojavljuje se „u 20. stoljeću u Sjedinjenim Američkim Državama kao izraz pragmatičnoga interesa za međunarodno približavanje većinskih i manjinskih skupina.“ (Katuranić, 1991.). Sjedinjene Američke Države su jedna od država sa najviše različitih useljenika iz cijeloga svijeta, u početku zbog otkrića Sjeverne Amerike kao kontinenta koji pruža drugačiji život pa sve do prošlog stoljeća kada se počinje upotrebljavati izraz “Američki san“ koji predstavlja skup uvjerenja kao što su bolje mogućnosti za rad i život, demokracija, ljudska prava, sloboda izražavanja i mišljenja te brzi uspjeh u poslovnom svijetu. Sve su to razlozi zašto i danas „Sjedinjene Američke Države naseljavaju različite etničke, vjerske i druge skupine te dolazi do stvaranja nove kulture i nacije.“ (Sablić, 2014., str. 13). To dovodi do procesa izgradnje novoga društva koje je sastavljeno iz posve različitih etničkih skupina te dolazi do pojave tzv. melting – pota što bi na hrvatskom značilo lonac za taljenje. Taj pojam uvodi francusko – američki pisac John de Crevecoer 1782. godine „misleći pri tome na kolonijaliste doseljene iz svih dijelova svijeta koji “stopljeni“ u novu rasu predstavljaju jedinstvenu, novu američku naciju.“ (Sablić, 2014., str. 13). Ta nova, jedinstvena američka nacija u početku se temeljila „na zapostavljanju starih običaja useljenika, na zaboravu materinskih jezika, brisanju etničkih i nacionalnih razlika.“ (Sablić, 2014., str. 13). Kasnije se pokazuje kako ideja melting – pota nije ostvariva i kako većina imigrantskih skupina ipak nisu izgubile svoj kulturni identitet, unatoč svim pritiscima pa tako danas u američkim gradovima imamo četvrti kao što su China Town, Little Italy i Harlem. Teoriju melting – pota kritizirali su mnogi pisci i filozofi, primjerice Horace Meyer Kallen

koji „1915. godine osporava teoriju melting – pota kao politiku angloameričkog konformizma upozoravajući na ozbiljnost psiholoških i društvenih posljedica teorije prema kojoj bi se doseljenici radi integracije u američko društvo trebali odreći svojega distinktivnog kultunog podrijetla.“ (Katuranić, 1994.). Kallen iste godine potiče i ideju o interkulturalizmu i multikulturalizmu kao kulturnom pluralizmu koji se počinje razvijati 1960 – ih i 1970 – ih godina prošlog stoljeća. „Prema ideji kulturnog pluralizma, potrebno je prihvatiti postojanje niza potkultura unutar američke kulture, čija koegzistencija predstavlja dobrobit za sve.“ (Sablić, 2014., str. 15). Ideja o interkulturalizmu na europskim područjima nastaje 1970 – ih i 1980 – ih kada međunarodna tijela kao što su Europska zajednica i Vijeće Europe postaju svjesni učinaka demografskog rasta stranih zajednica u Europi te u tom razdoblju dolazi do rasprava o nacionalnim, regionalnim i lokalnim identitetima uzimajući u obzir sve opsežnije europske integracijske procese. Uz rasprave se pokreću i brojni projekti koji su usmjereni prema „usvajanju spoznaja o sličnostima i razlikama na jezičnoj, religijskoj i kulturnoj razini.“ (Sablić, 2014., str. 16). Vijeće Europe to prihvaća kao “strategiju dvostruke staze“, a osnovni cilj je istodobno „usmjeren prema lakšoj integraciji doseljeničke djece u matične obrazovne sustave domaćina i na održavanje kulturnih i jezičnih veza s državom podrijetla.“ (Sablić, 2014., str. 16). UNESCO 1974. godine donosi dokument koji je usvojen na 18. generalnoj konferenciji u Parizu te je značajan za prihvaćanje i razvoj interkulturalizma. Interkulturalizam kao osnovni cilj uzima „afirmirati kulturni i skupni identitet drugih i smanjiti ili eliminirati predrasude prema njima kako bi se utjecalo na sprječavanje ili smanjenje diskriminacije u društvu.“ (Sablić, 2014., str. 17, 18). Riječ interkulturalizam se sastoji od prefiksa “inter“ i riječi “kultura“, no „prefiks “inter“ ne znači prisutnost ili suživot, kao ni slučajno miješanje kultura, nego predstavlja projekt novih kulturnih sinteza, koje držeći se vjernosti vlastita podrijetla, oplođuju i stvaraju nove, originalne kulturne modele.“ (Sablić, 2014., str. 18, citirano prema Piršl, 2001). Interkulturalizam nudi mogućnost uspoređivanja različitih mišljenja, kultura i ideja koje su na jednom prostoru. Ujedno nas potiče na razmišljanje o razlikama etničke, kulturne, seksualne i religiozne prirode te suživotu među zajednicama. Prema autorici Mariji Sablić „istodobno je politička i kulturološka platforma za unapređivanje demokracije i međuljudskih odnosa.“ (Sablić, 2014., str. 19). Konstantno je podložan promjenama, propitkivanjima, dopunama te prilagodbama jer se ujedno i društvo stalno mijenja i uzima kulturni pluralizam i etnicitet kao vrijednosti zajedničkog života. „Interkulturalizam znači shvatiti “drugoga“ i biti u interaktivnom odnosu s njim.“ (Sablić, 2014., str. 20). On ne znači samo prihvaćati informacije nego način suočavanja s problemima te djelovanje koje bi očuvalo ljudski identitet.

2.1. Multikulturalizam

Multikulturalizam i interkulturalizam često se koriste u istom značenju. „Multikulturalizam je kulturna politika utemeljena na prihvaćanju činjenice postojanja različitih kultura u nekome društvu (ili državi) kojom se nastoji postići miješanje ili barem koegzistencija tih kultura.“ (Sablić, 2014., str. 22, citirano prema Čačić – Kumpes, 2004). Interkulturalizam više služi kako bi naglasio odnos među kulturama te potrebu međusobne interakcije i razumijevanja. Još jedna razlika između ova dva pojma je činjenica kako multikulturalnost služi za analitičku, povijesnu i sociološku kategoriju, dok interkulturalizam popunjava političke, programske i pedagoške kategorije. Pojam multikulturalizam većinom koriste autori engleskog govornog područja u zemljama kao što su Sjedinjene Američke Države, Kanada, Australija te Velika Britanija, dok se europski autori većinom koriste izrazom interkulturalizma. Prema autorici Mariji Sablić: „prefiks “inter“ (lat. inter - među) upućuje na međuodnos i prepletanje, a izraz “multi“ (lat. multus - mnogo) upućuje na istodobno postojanje više kultura...“ (Sablić, 2014., str. 20). Multikulturalizam kao pojam se pojavljuje potkraj 1960 – ih godina. Najčešće se veže uz primjenu istih društvenih i kulturnih mogućnosti za sve kulture koje čine neku zemlju. Ujedno i označava djelovanje kulturnih autoriteta u definiranju inicijative, akcije i politike kako bi se omogućio suživot raznim kulturama na istom ili susjednom području s drugim kulturama unutar jedne zemlje. „Pojam multikulturalizam znači postojanje više kultura u određenom geofizičkom i sociokulturnom okruženju.“ (Sablić, 2014., str. 21). Multikulturalno društvo je obilježeno mnogim drugačijim pojmovima koje se sastoji od etničkih pa sve do kulturnih i vjerskih različitosti, „multikulturalnost je prirodno stanje društva koje može biti samo raznoliko, što znači višejezično, višeetničko, viševjersko itd.“ (Sablić, 2014., str. 22).

2.2. Kulturni pluralizam, transkulturalizam i rasizam

Kulturni pluralizam označava više različitih etničkih skupina s njima sličnim kulturnim obilježjima koje postoje u istoj društvenoj zajednici. „Kulturni pluralizam definira se u smislu postojanja niza etničkih, nacionalnih, vjerskih, jezičnih i drugih skupina kojima građanska demokracija omogućuje očuvanje i razvoj svojih posebnih identiteta, ali i obvezu poštovanja onih kulturnih obilježja koja pripadaju društvu u cjelini.“ (Sablić, 2014., str. 24, citirano prema Spajić – Vrkaš, 2001).

Transkulturalizam nastaje pod utjecajem globalizacije. Označava prijelaz, tj. prijenos jedne kulturne situacije u drugu, gubljenje kulture podrijetla doseljenika kako bi nova kultura dobila korist. Prema autorici Mariji Sablić: „transkulturalizam traži i zalaže se za dosljedno pridržavanje i poštovanje najviših dostignutih europskih vrijednosti i standarda unutar svakoga međuodnosa i unutar bilo kojega vida kulturne suradnje.“ (Sablić, 2014., str 24). Transkulturalizam se razlikuje od monokulturalizma te odlazi u drugu krajnost jer znači spajanje dviju kultura koje se stapaju u jednu novu kulturu koju nazivamo transkultura.

Prema UNESCO-ovoj Deklaraciji o rasizmu i rasnim predrasudama „rasizam uključuje rasnu ideologiju, predrasudne stavove, diskriminatorno ponašanje i društvenu praksu koja rezultira rasnom nejednakošću te pogrešno poimanje kako je diskriminacijsko ponašanje prema pojedinim društvenim skupinama moralno opravdano.“ (Sablić, 2014., str. 25, citirano prema Deklaraciji o rasizmu, članak 2.2). Rasizam je uz spolnu i dobnu jedna od najčešćih diksriminacija u današnjem društvu. Rasizam se razlikuje od ostalih dikriminacija posebice zbog povezivanja tog pojma s prošlošću jer ga se povezuje sa nasiljem, zločinom iz mržnje te genocidom za što nam kao primjer služe neki prijašnji ratovi, pa čak i sadašnji. Prema autorici Mariji Sablić: „smatra se da je osoba rasističkog stava ili uvjerenja ako drži kako su neke društvene skupine inferiornije ili superiornije u odnosu na druge na temelju rase, boje kože, nacionalnog, etničkoga ili religijskoga podrijetla.“ (Sablić, 2014., str 26). Rasizam kroz sebe provlači uvjerenje kako je određena skupina ljudi manje vrijedna od drugih.

3. Primjeri interkulturalizma u glazbenoj industriji

3.1. Girogio Moroder

Giorgio Moroder je pjevač, tekstopisac, glazbeni producent i u današnje vrijeme DJ koji je jedan od osnivača elektroničke i disco glazbe. Rođen 1940. u Italiji, usred trajanja fašističke vlasti Benita Mussolinija, Giorgio Moroder, punim imenom Giovanni Giorgio Moroder, naučio je njemački jezik jer je živio na području multikulturalnosti gdje se govorio talijanski, njemački i ladinski jezik te nekoliko godina kasnije odlazi u Njemačku, točnije u Munchen gdje osniva svoj glazbeni studio Musicland Studios gdje su snimali izvođači i bandovi kao što su Elton John, Rolling Stones i Kraftwerk[1], te upoznaje američku pjevačicu Donnu Summer i engleskog tekstopisca, Petea Bellottea. U suradnji s njima ime Donne Summer postaje vrlo poznato te zbog njihovog uspjeha Donnu Summer danas nazivamo kraljicom disco glazbe. Pete Bellotte i Giorgio Moroder zajedno su producirali ukupno devet studijskih albuma, jedan live album[2] te jednu kompilaciju hitova[3] u karijeri Donne Summer. Pjesme kao što su: " Love to Love You Baby" sa istoimenog albuma[4] iz 1975. godine, "I Feel Love" sa albuma *I remember yesterday*[5] te "Hot Stuff" sa albuma *Bad Girls*[6], oba iz 1977. godine, postali su hitovi, kako u Americi, tako i u Ujedinjenom Kraljestvu.

Giorgio Moroder je osvojio i nekoliko prestižnih nagrada, među kojima su tri Oscara za najbolju glazbu za filmove *Midnight Express* iz 1978. godine, *Flashdance* iz 1983. godine i *Top Gun* iz 1986. godine[7]. Sa soundtracka *Flashdance*[8] izdvaja se nekoliko pjesama koje su postale veliki hitovi: "Flashdance... What a Feeling" koju izvodi američka pjevačica Irene Cara, "Lady Lady Lady" koju izvodi američki pjevač Joe Esposito te "Romeo" koju izvodi Donna Summer. Kada govorimo o soundtracku za film *Top Gun*[9] izdvajaju se dvije pjesme koje su također postale veliki hitovi: "Take my Breath Away" američkog novovalnog banda

[1] https://www.britannica.com/topic/Musicland-Studios-Machine-Made-Music-from-Munich-1688468
[2] https://www.giorgiomoroder.com/music/donna-summer-live-and-more/
[3] https://www.giorgiomoroder.com/music/donna-summer-on-the-radio-greatest-hits-volume-1-and-2/
[4] https://www.giorgiomoroder.com/music/donna-summer-love-to-love-you-baby/
[5] https://www.giorgiomoroder.com/music/donna-summer-i-remember-yesterday/
[6] https://www.giorgiomoroder.com/music/donna-summer-bad-girls/
[7] https://www.giorgiomoroder.com/awards/
[8] https://www.giorgiomoroder.com/music/flashdance/
[9] https://www.giorgiomoroder.com/music/top-gun/

Berlin te "Danger Zone" koju izvodi američki pjevač i tekstopisac Kenny Loggins. Giorgio Moroder je napravio još nekoliko soundtrackova za filmove kao što su remake *Scarface*[10] iz 1983. godine u kojem glavnu ulogu tumači Al Pacino, *American Gigolo*[11] iz 1980. godine, na kojem se posebno izdvaja pjesma "Call Me" britanskog banda Blondie, te *The Never Ending Story*[12] na kojem je najveći uspjeh postigla istoimena pjesma u suradnji sa pjevačem Limalhom, članom britanskog novovalnog banda Kajagoogoo. Godine 1986. Giorgio Moroder je napravio i soundtrack za distopijski film *Metropolis*[13] iz 1927. godine koji je režirao Frtiz Lang. Na ovome uradku surađuje sa nekoliko izvođača kao što su Freddy Mercury, Pat Benetar i Bonnie Tyler. Godinu prije objavljuje album pod nazivom *Philip Oakey & Giorgio Moroder*[14] u suradnji s frontmenom britanskog novovalnog, synthpop sastava The Human League na kojem se izdvaja hit "Together in Electric Dreams" koji se ujedno nalazi i na soundtracku za film *Electric Dreams* iz 1984. godine. Zaključila bih kako je Giorgio Moroder obilježio razdoblje 1970 – ih, a pogotovo 1980 – ih svojim talentom i trudom, te posebno zanimljivim suradnjama po kojima i danas pamtimo ta desetljeća. Iako se većina njegovog stvaralaštva može nazvati uglavnom pop glazbom, smatram kako je interkulturalna suradnja bila ključan sastojak u stvaranju ovoliko pjesama od kojih su većine postali veliki hitovi. Dobar primjer koliko je njegovo ime i danas cijenjeno je pjesma "Giorgio by Moroder" francuskog elektronskog dvojca Daft Punk sa albuma *Random Access Memories*[15] iz 2013. godine u kojoj se sam Giorgio prisjeća svojih početaka u glazbenoj industriji.

3.2. Leonard Cohen

Leonard Cohen zanimljiv je za interkulturalizam iz nekoliko razloga: rođen je 1934. godine u gradu Quebecu, u Kanadi, slično kao i Bob Dylan, u „židovskoj obitelji srednje klase" (Footman, 2009., str. 13), zbog čega vjerovatno možemo primijetiti puno biblijskih elemenata u njegovim pjesmama kao i u njegovoj poeziji, jer prije svega Leonard Cohen je bio pjesnik, a

[10] https://www.giorgiomoroder.com/music/scarface/
[11] https://www.giorgiomoroder.com/music/american-gigolo/
[12] https://www.giorgiomoroder.com/music/the-neverending-story/
[13] https://www.giorgiomoroder.com/music/metropolis/
[14] https://www.giorgiomoroder.com/music/philip-oakey-and-giorgio-moroder/
[15] https://www.giorgiomoroder.com/music/daft-punk-random-access-memories/

tek onda glazbenik. Njegov pradjed s tatine strane, Lazarus, „potjecao je iz Litve i u Kanadu je došao 1869. godine, nakon što je neko vrijeme živio u Škotskoj.“ (Footman, 2009., str. 18). Leonardova majka Masha je isto tako bila potomak litvanskog rabina, kći Solomona Klinitsky – Kleina, koji je u Kanadu došao tek 1923., nakon što je pobjegao od progona koje su Židovi iz istočne Europe trpjeli u ranom 20. stoljeću...“ (Footman, 2009., str. 18). Nadalje, u njegovoj glazbi može se čuti puno mediteranskih elemenata, pretpostavljam zbog vremenskog perioda koje je proveo na „grčkom otoku Hydra“ (Footman, 2009., str. 36). Zanimljivo je kako je Cohen prakticirao i budizam, te je nekoliko godina 1990 – ih proveo u budističkom samostanu „na Mount Baldyju.“ (Footman, 2009., str. 138).

Leonard Cohen odlučio je prijeći s poezije na glazbu u svojoj 33 godini, što je zasigurno jedan riskantan potez. U tome mu je pomogao menadžer John Hammond koji je otkrio puno talentiranih glazbenika kao što su već spomenuti Bob Dylan, Bille Holiday, George Benson i Aretha Franklin. Za svog života (umro je 2016. godine) snimio je 14 studijskih albuma, u većini njih spominje, kao što sam već spomenula, biblijske motive, kao što su: “The Future“ i “Anthem“ s albuma *The Future* [16]iz 1992. godine, “Bird on the Wire“ i “Story of Isaac“ s albuma *Songs from the Room*[17] iz 1969. godine, “Joan of Arc“ s albuma *Songs of Love and Hate*[18] iz 1971. godine, “You Want it Darker“[19] sa istoimenog, ujedno i posljednjeg studijskog albuma, te među najpoznatijim, pjesma “Hallelujah“ s albuma *Various Positions*[20] iz 1984. godine. Pjesma “Hallelujah“ s vremenom je doživjela veliki uspjeh te puno obrada, među kojima se ističu obrade John Calea[21], jednog od osnivača Velvet Undergrounda, Jeff Buckleya[22], te kanadske pjevačice k. d. Lang[23].

Mediteranski elementi se najviše mogu primijetiti na albumima *Im your Man*[24] iz 1988. i već spomenutom *The Future*, posebno na pjesmama kao što su “ I Can’t Forget“ i “Waiting for the Miracle“.

[16] http://www.leonardcohen.com/music/the-future
[17] http://www.leonardcohen.com/music/songs-from-a-room
[18] http://www.leonardcohen.com/music/songs-of-love-and-hate
[19] http://www.leonardcohen.com/music/you-want-it-darker
[20] http://www.leonardcohen.com/music/various-positions
[21] https://www.youtube.com/watch?v=AdNdncBTc-Q
[22] https://www.youtube.com/watch?v=y8AWFf7EAc4
[23] https://www.youtube.com/watch?v=7oZN2eTgvVs
[24] http://www.leonardcohen.com/music/im-your-man

3.3. David Bowie

Glazbeni kameleon, pravim imenom David Robert Jones rođen je u Brixtonu, Engleska, 1947. godine. Najvjerovatnije je najpoznatiji po svojem alter egu, Ziggy Stardustu, kao jednom od najpoznatijih glazbenika glam rock faze. Ali ovdje ću se najviše koncentrirati na njegova tri rada kada govorimo o interkulturalizmu.

Nakon glam rock faze i uništavanja svog alter ega, David Bowie odlazi u Sjedinjene Američke Države gdje je napravio album *Young Americans*[25]. Ovaj album je nastao pod utjecajem soul i funk glazbe, a David Bowie se, kao i uvijek, i ovdje odlično snašao. Na albumu je sudjelovalo nekoliko glazbenika, od Carlosa Alomara, američkog portorikanca, do Johna Lennona, koji je zajedno s Bowiem napisao pjesmu "Fame". Album je poznat i po vrlo kvalitetnim pratećim vokalima i harmonijama za koje su zaslužni Ava Cherry, Robin Clark i Luther Vandross. Producent albuma bio je Tony Visconti, a pjesme koje se najviše ističu po soul zvuku su naslovna "Young Americans" i "Right". Nakon toga Bowie stvara još jednu personu pod nazivom Thin White Duke te izdaje album *Station to Station*[26] koji je snimio u Los Angelesu.

Odmah poslije toga Bowie odlazi u Njemačku, točnije Berlin, gdje snima sljedeća tri album: *Low*[27], *Heroes*[28] i *Lodger*[29]. Ondje opet surađuje sa Tonyem Viscontijem te sa engleskim producentom, bivšim članoma britanskog glam rock banda Roxy Music te jednim od pionira elektronske glazbe, Brianom Enom. Pod utjecajem Kratwerka i razjedinjenog Berlina Bowie stvara ono što danas zovemo *Berlinska trilogija*. Pjesmu "Heroes" je otpjevao i na njemačkom jeziku koja se nalazi na njegovom soundtracku za film *Mi djeca s kolodvora Zoo*[30] iz 1981. godine.

Godine 1983. Bowie se vraća na scenu s albumom *Let's Dance*[31] na kojemu surađuje sa frontmenom grupe Chic, Nileom Rodgersom. Na albumu se nalaze hitovi kao što su istoimena

[25] https://www.davidbowie.com/young-americans
[26] https://www.davidbowie.com/station-to-station
[27] https://www.davidbowie.com/low
[28] https://www.davidbowie.com/heroes
[29] https://www.davidbowie.com/lodger
[30] https://www.allmusic.com/album/christiane-f-wir-kinder-mw0000591010
[31] https://www.davidbowie.com/lets-dance

“Let’s Dance[32]“ te “China Girl“, koji su zanimljivi i po svojim videospotovima. U videospotu za pjesmu “Let’s Dance“ Bowie stavlja naglasak protiv rasizma, opresije i konzumerizma, slično kao i u videospotu za pjesmu“China Girl[33]“, kroz prikaz Aboriđinskog para na području Australije i međurasne veze između Bowiea i novozelandskog modela Geeling Ng.

3.4. Rodriguez

Sixto Diaz Rodriguez je meksičko – američki folk glazbenik iz Detroita, rođen 1942. godine. Godine 1966. Rodriguez objavljuje svoj prvi singl “I’ll Slip Away“ te sljedeće tri godine ne objavljuje ništa do 1970. kada izlazi njegov debitantski album *Cold Fact,* te sljedeće godine *Coming from Reality.* Tih godina nije doživio pozitivne kritike te je prodaja albuma bila slaba što ga dovodi do raskinuća ugovora sa njegovom izdavačkom kućom nakon čega Rodriguez odustaje od svoje karijere.[34]

Kroz 1970 – te postaje poznat u Australiji, Novom Zelandu i Južnoj Africi, o čemu govori i dokumentarni film koji je osvojio Oscara: *Searching for Sugar Man* iz 2012. godine. U Južnoafričkoj Republici doživljava kultni status, ali ostaje nesvjestan te činjenice do 1998. godine kada njegova kćer otkriva web stranicu posvećenu njemu.

Iako je izdao samo dva albuma, Rodriguezove pjesme su veoma važne za interkulturalno razumijevanje jer govore priče o gradskim ljudima i situacijama, kao primjer ću izdvojiti pjesme “Sugar Man“ koja govori o dileru, “This is not a Song, It’s an Outburst: Or the Establishment Blues“ govori o stanju društva u Sjedinjenim Američkim Državama te “Cause“ govori o siromaštvu i neimaštini. Njegove pjesme su ujedno doprinjele socijalnoj svijesti Južnoafričke Republike u vrijeme apartheida.

[32] https://www.youtube.com/watch?v=N4d7Wp9kKjA
[33] https://www.youtube.com/watch?v=_YC3sTbAPcU
[34] http://www.rodriguez-music.com/about-rodriguez/

3.5.Sade

Band Sade djeluje od 1982. godine. Uz dodatne izvođaće s kojima surađuju na live nastupima, jezgra banda satoji se od basista Paula Spencera Denmana, gitarista i saksofonista Stuarta Matthewmana, klavijaturista Andrewa Itala, te pjevačice Helen Folasade Adu, skraćeno poznatu pod nazivom Sade. Sade je rođena u Ibadanu, Nigerija. Njezin otac je profesor ekonomije iz Nigerije, a majka medicinska sestra iz Engleske.[35] Upoznali su se u Londonu te odselili u Nigeriju nedugo nakon vjenčanja. Nakon rastave roditelja majka je povela četverogodišnju Sade i njenog brata Banjina u Englesku. Sade je studirala dizajn u Londonu kada je počela pjevati prateće vokale za latino funk band Pride. Kao jedan dio nastupa Sade je s još tri člana banda pjevala sporije, više jazz pjesme među kojima je bila i pjesma "Smooth Operator" koja je privukla pažnju izdavačkih kuća te kasnije postala veliki hit.

U početku karijere band Sade sadrži zvuk soul i jazz glazbe, kao što se može primijetiti na pjesmama "Your Love is King", "Hang on to Your Love", i već spomenute "Smooth Operator" s debitantskog albuma *Diamond Life*[36] iz 1984. godine. U nekim pjesmama se mogu čuti bongo bubnjevi i afrički elementi kao u pjesmama "The Sweetest Taboo" s albuma *Promise*[37] iz 1985. godine, "Love is Stronger than Pride" i "Paradise"[38], čija se radnja spota odvija u latinoameričkoj četvrti, s albuma *Stronger than pride*[39] iz 1988. godine te "Feel no Pain" s albuma *Love Deluxe*[40] iz 1992. godine.

Nakon albuma *Love Deluxe* Sade uzimaju pauzu od osam godina te se vraćaju na scenu 2000. godine s albumom *Lovers Rock*[41] koji je bio pomak prema R&B glazbi, te deset godina kasnije izdaju album *Soldier of Love*[42] na kojemu se mogu pronaći razni elemnti glazbe, kao što je reggae u pjesmi "Babyfather[43]" čija se radnja videospota odvija u afričkoameričkoj četvrti.

---

[35] https://www.sade.com/biography
[36] https://www.sade.com/music/diamond-life
[37] https://www.sade.com/music/promise
[38] https://www.youtube.com/watch?v=C0BLKudnyNo
[39] https://www.sade.com/music/stronger-than-pride
[40] https://www.sade.com/music/love-deluxe
[41] https://www.sade.com/music/lovers-rock
[42] https://www.sade.com/music/soldier-of-love
[43] https://www.youtube.com/watch?v=XoHWjG6LUsA

Pjevačica Sade često nastupa bosa, kao što se može vidjeti na nastupima *Live from San Diego*[44] i *Lovers Live*[45]. Na njihovim nastupima se isto tako može vidjeti odličan spoj interkulturalizma, od gitarista Ryana Watersa, kojeg Sade naziva "kremom njihovog banda[46]", pa do bubnjara Karla Vanden Bosschea, čija obitelj potječe iz Gane.

3.6. Ofra Haza

Ofra Haza je jedna od najpoznatijih pjevačica u rodnom Izraelu. U svojoj kratkoj karijeri (rođena je 1957. godine, a umrla je od posljedica AIDS-a 2000. godine[47]) izdala je nekoliko albuma, među kojima je najpoznatiji *Shiri Teyman (Yemenite Songs*[48]*)* iz 1984. godine na kojem se nalaze prepjevi Rabbija Shalom Shabazija, pjesnika iz 16. stoljeća. Na ovom albumu se posebno istaknula pjesma "Im Nin 'Alu" koja četiri godine kasnije doživljava remiks[49] te postaje internacionalni hit.

Pjesma "Im Nin 'Alu" Ofri Hazi otvara vrata svjetske glazbene industrije te se nekoliko suradnji posebno ističe kroz njenu karijeru: surađuje na novoj verziji pjesme "The Temple of Love[50]" britanskog banda Sisters Of Mercy, možemo je čuti u pjesmi "Daw Da Hiya[51]" sa Iggyjem Popom, te je zanimljiva i suradnja sa Goranom Bregovićem u pjesmi "Elo Hi[52]" za film *La Reine Margot* iz 1994. godine.

Ofra Haza je kroz svoju glazbu i videospotove donijela izraelsku i jemensku kulturu. Pjevajući na standardnom arapskom jeziku, Ofra Haza je kombinirala arapsko – muslimansku vjeroispovjest sa popularnom glazbom.

---

[44] https://www.youtube.com/watch?v=WwqQ7UpU1uY
[45] https://www.youtube.com/watch?v=VeS0vqGi1h0
[46] https://www.youtube.com/watch?v=lloVQPM8TOY&list=PL_9gWeiShHFGqWVskBzvG4Ugqo-MxuyKT&index=21
[47] http://ofrahaza.org/?page_id=209
[48] https://www.allmusic.com/album/yemenite-songs-mw0000196994
[49] https://www.youtube.com/watch?v=ZRnzTTYk7_Q
[50] https://www.youtube.com/watch?v=TMETa77dUrg
[51] https://www.youtube.com/watch?v=Ric1sEdPIks
[52] https://www.youtube.com/watch?v=advL2nf_3D0

3.7. Francoise Hardy

Glazbena karijera francuske pjevačice Francoise Hardy ispunjena je brojnim studijskim albumima i singlovima. Kao jedna od glavnih predstavnika ye – ye pokreta 1960 – ih, Hardy je i danas poznata po reinventiranju sebe kroz desetljeća[53]. Uz francuski, pjevala je još na talijanskom, engleskom i njemačkom.[54] Hardy je kroz 1960 – te bila jedna od najprodavanijih francuskih izvođača te isto tako poznata po svojoj modi koja je bila temeljena na stilu "djevojke iz susjedstva."

Preokret u Hardynoj karijeri je zasigurno album *La Question*[55] iz 1971. godine na kojem surađuje sa brazilskom glazbenicom Tuca. Iako su sve pjesme otpjevane na francuskom, u glazbi se mogu primijetiti različiti elementi, od brazilske lokalne glazbe, kao što su akustične gitare i udaraljke, pa sve do klasičnih orkestracija. Tuca je većinu glazbe odsvirala sama na gitari, te je uz Hardy producirala glazbu i pisala tekstove pjesama. Ovdje se može vidjeti kako dobra interkulturalna suradnja doprinosi stvaranju, sada već, kultnog albuma.

Uz Tucu, Hardy je kroz svoju karijeru surađivala s mnogo glazbenika, od kojih su francuski glazbenici Michel Berger, s kojim je surađivala na svojem albumu *Message Personnel*[56] iz 1973. godine, i Serge Gainsbourg, koji joj je aranžirao album *Comment te Dire Adieu*[57] iz 1968. godine, te Iggy Pop s kojim je snimila pjesmu "I'll Be Seeing You[58]". Godine 1963. predstavljala je Monaco na Eurosongu s pjesmom "L'amour s'en va" te zauzela šesto mjesto.

[53] http://www.francoise-hardy.com/Biographie
[54] http://www.francoise-hardy.com/Discographie/Les-albums
[55] https://www.allmusic.com/album/la-question-mw0000473522
[56] http://www.francoise-hardy.com/Discographie/Les-albums/Message-personnel/Message-personnel
[57] http://www.francoise-hardy.com/Discographie/Les-albums/Comment-te-dire-adieu/Comment-te-dire-adieu
[58] https://www.youtube.com/watch?v=L3P_Lswdf8A

3.8. Santana

Band Santana sa svojim frontmenom Carlosom Santanom je spoj afričko, latino i blues rock zvuka. Band je osnovan u San Franciscu 1966. godine te je kroz njega prošlo mnoštvo glazbenika različith rasa i kultura pa upravo zato njihova glazba oduvijek pomiče glazbene, geografske i kulturne granice[59]. Prekretnice na početku njihove karijere su nastup na festivalu Woodstock 1969. godine i obrada pjesme "Black Magic Woman" koju u originalu izvodi englesko - američki band Fleetwood Mac, a Santana je svoju verziju napravio u suradnji sa mađarskim glazbenikom Gaborom Szabom te postigao veliki uspjeh sa svojim drugim albumom *Abraxas*[60] iz 1970. godine na kojem se ta pjesma nalazi.

Kroz sljedeća desetljeća Santana je snimio oko 20 – tak studijskih albuma, među kojima su najpoznatiji *Supernatural*[61] iz 1999. godine i *Shaman*[62] iz 2002. godine. Santana je većinu svoje karijere proveo u suradnji s mnogim glazbenim imenima iz cijelog svijeta, kao primjer ću navesti suradnje na albumu *Supernatural*: američki pjevač Rob Thomas je sa Santanom postigao veliki hit sa pjesmom "Smooth", isto tako, pjesma "Maria Maria" u suradnji sa američkim R&B duom Product G&B, "Corazon Espinado" je nastala s meksičkim bandom Mana, te ću spomenuti i suradnje sa švedskim glazbenikom Eagle Eye Cherry i engleskim gitaristom i pjevačem Ericom Claptonom. Na albumu *Shaman* vrijedi spomenuti suradnje sa engleskim pjevačem Sealom, američkom R&B i soul pjevačicom Macy Gray i engleskom pjevačicom Dido.

Santana je odličan primjer interkulturalizma i multikulturalizma što se može primijetiti i kroz videospotove koji su često ispunjeni raznim kulturnim elementima. Većinom se radnja odvija na ulici, točnije u latinoameričkim četvrtima te i sam Santana svojim odijevanjem pokazuje kulturne različitosti.

[59] http://www.santana.com/carlos/default.aspx
[60] https://www.allmusic.com/album/abraxas-mfsl-mw0000191745
[61] https://www.allmusic.com/album/supernatural-mw0000243930
[62] https://www.allmusic.com/album/shaman-mw0000229521

3.9. Bob Marley

Bob Marley, nekada iznenađenje na glazbenoj sceni, danas prva poveznica sa Jamajkom i reggae glazbom, jedan je od rijetkih glazbenika koji je uz glazbenu podlogu uspio poslati čovječanstvu toliko motivirajućih stihova koji potiču toleranciju i razumijevanje te borbu za ljudska prava.

Bob Marley pojavio se na glazbenoj sceni 1965. godine kao dio banda The Wailers[63], koji kasnije postaju njegov prateći band. U pjesmama kao što su "One Love" i "Could you be Loved" Marley poziva na međusobnu ljubav, poštovanje i jedinstvo. Kroz svoje pjesme provlači i rastafarijansku kulturu te povijest Jamajke, kao što su pjesme "Buffalo Soldier" i "Iron Lion Zion".

Njegove pjesme su često prisutne i danas, te je puno glazbenika napravilo obrade, među kojima je najpoznatija obrada pjesme "I Shoot The Sheriff[64]" u izvedbi Erica Claptona, koja je na neki način Bob Marleyu i otvorila vrata svjetske glazbene industrije.

[63] http://www.bobmarley.com/history/
[64] http://www.ericclapton.com/album/461-ocean-boulevard

4. Interkulturalizam u glazbenim spotovima

4.1. Madonna

Madonna je kroz svoje videospotove provukla nekoliko zanimljivih elemenata kulture, radeći to namjerno kako bi izazvala kontroverze ili čineći to na promišljene načine, nije bitno, ali činjenica je kako se u njezinim videospotovima može primijetiti puno multikulturalizma. Za početak ću izdvojiti videospot za pjesmu "La Isla Bonita[65]" u kojemu se ističu latino utjecaji. U samoj pjesmi ih možemo primijetiti slušajući bubnjeve, akustične gitare, udaraljke te usnu harmoniku, dok nam je u videospotu vizualno dočarana cijela okolina kroz prikaz latinoameričke četvrti, te crvene haljine u flamenco stilu koju nosi Madonna. Ovdje se stvaraju poveznice između latinoamerikanaca i katoličanstva, a pretpostavljam kako je Madonna dobro poznata i po elementima katoličanstva kao što se može vidjeti u videospotovima za pjesme "Like a Prayer[66]" i "Secret[67]". U videospotovima za pjesme "Frozen[68]" i "Nothing Really Matters[69]" mogu se primijetiti poveznice sa istočnjačkom kulturom. Španjolsku kulturu u Madonninim videospotovima možemo vidjeti u spotu za pjesmu "Take A Bow[70]" u kojem je glavna radnja usmjerena na događaj borbe s bikovima.

Madonna nije jedina koja je koristila taj španjolski element kulture. Borbu s bikovima, ili barem asocijaciju na to, možemo vidjeti i u videospotovima za pjesmu "Foreign Affair[71]" Tine Turner, samo što je ovdje na sličan način prikazan odnos žene i muškarca dok francuska pjevačica Mylene Farmer u videospotu za pjesmu "Sans Logique[72]" preuzima ulogu bika.

[65] https://www.youtube.com/watch?v=qqIIW7nxBgc
[66] https://www.youtube.com/watch?v=79fzeNUqQbQ
[67] https://www.youtube.com/watch?v=EPHUZenprKc
[68] https://www.youtube.com/watch?v=XS088Opj9o0
[69] https://www.youtube.com/watch?v=cAVx9RKaLPU
[70] https://www.youtube.com/watch?v=XDeiovnCv1o
[71] https://www.youtube.com/watch?v=nWYG3kWwDHU
[72] https://www.youtube.com/watch?v=JqWGA5xQYqA

4.2. Michael Jackson

Michael Jackson je u svojim videospotovima koristio elemente raznih kultura, spomenut ću nekolicinu: videospot snimljen u Rio de Janeiru za pjesmu "They Don't Really Care About Us[73]", videospot za pjesmu "Remember the Time[74]" sadrži dijelove egipatske kulture, te u videospotu za "Earth Song[75]" vidimo mnoštvo različith kultura. U videospotu za pjesmu "Black or White[76]" možemo primijetiti najviše multikulturalnosti.

Nakon uvodnog dijela (u kojem glumi tadašnji poznati dječji glumac Macaulay Culkin koji je poznat po svojim ulogama u filmovima kao što su *Sam u kući* i *Richie Rich)* radnja videospota se premješta u afričku pustinju s lavovima te Michaelom Jacksonom i plesačima odjevenim kao afričko pleme. Nakon toga vidimo plesne dijelove plesača koji predstavljaju tajlandsku i indijansku kulturu. Nedugo nakon toga slijedi koreografija Jacksona i indijske plesačice koja se odvija na cesti, a odmah poslije toga slijedi dio tradicionalnog ruskog plesa dok u pozadini stoji građevina slična onima na Crvenom trgu.

Na kraju videospota mnoštvo rasa i kultura se izmjenjuje dok sinkronizirano pjevaju "It don't matter if you're black or white" / "Nije važno jesi li crn ili bijel", od afroamerikanca do osobe sa crvenom kosom što upućuje na multikulturalnost i toleranciju prema drugima.

Slično tome (samo u manjoj mjeri) napravio je pjevač Lionel Richie u videospotu za pjesmu "All night long[77]" u kojem vidimo mnoštvo ljudi kako skupa uz Lionela plešu na ulici. Možemo primijetiti mnoštvo rasa te u jednom trenutku tri djevojke i dvije djevojčice koje plešu tradicionalni afrički ples.

[73] https://www.youtube.com/watch?v=QNJL6nfu__Q
[74] https://www.youtube.com/watch?v=LeiFF0gvqcc
[75] https://www.youtube.com/watch?v=XAi3VTSdTxU
[76] https://www.youtube.com/watch?v=F2AitTPI5U0
[77] https://www.youtube.com/watch?v=nqAvFx3NxUM

4.3. George Michael

George Michael nije toliko koristio multikulturalne elemente u svojim videospotovima, nego je većinom od njih stvarao neku priču, kao u videospotovima za njegove hitove "Careless Whisper" i "Father Figure", ali prvi trag multikulturalizma možemo primijetiti u videospotu za pjesmu "Freedom! '90[78]" gdje glavnu ulogu imaju modeli koji dolaze iz različith dijelova svijeta, a jedna od njih je i supermodel Naomi Campbell.

Tek u videospotu za pjesmu "Flawless[79]" možemo vidjeti različitosti kultura. Videospot započinje u hotelskoj sobi u kojoj je jedan muškarac. Ostatak videospota kroz hotelsku sobu prolazi mnoštvo ljudi različitih kultura i rasa pa tako u lijevom kutu vidimo osobu koja meditira dok u jednom dijelu radnje glavnu ulogu ima transrodna osoba.

Svi oni (i George Michael) u jednom trenutku plešu istu koreografiju što ukazuje na jednakost i tolerantnost iako smo svi različiti, te se kroz ostatak videospota svatko koristi svojom koreografijom, koje su suptilne i na prvi dojam neprimjetne, ali odlične.

4.4. France Gall

Francuska pjevačica France Gall poznata je po suradnjama sa svojim suprugom, također glazbenikom, Michel Bergerom te Sergeom Gainsbourgom, s čijom skladbom je pobijedila na Eurosongu 1965. godine predstavljajući Luksemburg[80].

France Gall je vjerovatno najveći uspjeh u glazbenoj karijeri postigla pjesmom "Ella elle l'a" koja je postala internacionalni hit. Sama pjesma posvećena je ledendarnoj pjevačici Elli Ftizgerald, ali je isto tako i protest protiv rasizma te himna osobnog osnaživanja. Videospot uglavnom sadrži kadrove France Gall ali i fotografije Elle Fitzgeral, Louis Armstronga te afroamerikanaca, a posebno se ističe fotografija sa Olimpijskih igara iz 1968. godine kada su

[78] https://www.youtube.com/watch?v=diYAc7gB-0A
[79] https://www.youtube.com/watch?v=QgGDcn46aW8
[80] http://www.francegall.net/bio.php

osvajači zlatne i brončane medalje, Tommie Smith i John Carlos, podigli šake u znak protesta protv rasizma.

S rasizmom poveznicu ima i Paul Simon koji na svojem albumu *Graceland*[81] koristi elemente afričke glazbe i kulture što se isto može primijetiti i u videospotu za pjesmu "Diamonds on the Soles of her Shoes[82]". Album *Graceland* je, slično kao i Rodriguezova glazba, pomogao u jačanju društvene svijesti u Južnoafričkoj Republici za vrijeme apartheida.

4.5. Shakira

Shakira je s pjesmom "Waka Waka (This time for Africa)[83]" postigla veliki uspjeh, te je sama pjesma postala glavna pjesma na natjecanju u Svjetskom nogometnom prvenstvu 2010. godine. Kada govorimo o sportu, možemo primijetiti kako su glazba i sport dvije krajnosti koje mogu ići skupa ako se dobro prikažu javnosti, pa tako u već spomenutom Shakirinom videospotu možemo primijetiti puno različith kultura iz svih dijelova svijeta, od brazilskih plesačica pa do afričkih plesačica.

Sličnu priču napravio je i francuski DJ David Guetta u suradnji sa mladom švedskom pjevačicom Zarom Larsson u videospotu za pjesmu "This Ones For You[84]" za Europsko prvenstvo u nogometu 2016. godine. U videospotu možemo vidjeti kadrove nogometaša i djece raznih kultura i rasa, od indijske kulture pa do afroameričkih četvrti.

[81] https://www.paulsimon.com/music/graceland/
[82] https://www.youtube.com/watch?v=-I_T3XvzPaM
[83] https://www.youtube.com/watch?v=pRpeEdMmmQ0
[84] https://www.youtube.com/watch?v=MoHnffhBwqs

5. Zaključak

Interkulturalizam je, iako razmjerno nov u shvaćanju, veoma prisutan u glazbenoj industriji, te se može reći kako je to bio oduvijek. Većina spomenutih glazbenika je ili iz Sjedinjenih Američkih Država, ili je ondje napravilo nekoliko poteza u svojoj glazbenoj karijeri, što ne čudi, s obzirom kako je upravo SAD jedna od država s najviše multikulturalnosti koja se nije dala izbrisati i zaboraviti.

Očuvanje svoga kulturnog identiteta vrlo je važno radi naše samosvijesti. Toga su bili svijesni i neki od glazbenika, ali isto tako su prihvaćali i uvažavali tuđe kulture, te pokušavali svojom glazbom ispraviti nepravdu nanesenu određenim skupinama ljudi čija se kultura razlikuje od drugih. Donosilo to zaradu ili ne, činjenica je kako većina glazbenika priklanja puno pažnje multikulturalnosti, što čini glazbenu scenu zanimljivijom i poučnom.

6. Literatura

Knjige i časopisi:

1. Sablić, Marija. 2014. Interkulturalizam u nastavi. Zagreb. Naklada Ljevak.
2. Ninčević, Marino. 2009. "Interkulturalizam u odgoju I obrazovanju: Drugi kao polazište". Nova prisutnost, 7 (1), str. 59 - 84
3. Katunarić, Vjeran. 1991. "Jedan uvod u interkulturalizam". Theleme, 37 (2), str. 111 - 132
4. Katunarić, Vjeran. 1994. "Moć I etnocentrizam". Migracijske teme, 10 (3 - 4), str. 209 – 224
5. Footman, Tim. 2009. Leonard Cohen: Hallelujah – nova biografija. Zagreb. MENART d.o.o.

Internetski izvori:

1. https://www.britannica.com/topic/Musicland-Studios-Machine-Made-Music-from-Munich-1688468, pristupljeno 30.6.2018.
2. https://www.giorgiomoroder.com/music/donna-summer-live-and-more/, pristupljeno 30.6.2018.
3. https://www.giorgiomoroder.com/music/donna-summer-on-the-radio-greatest-hits-volume-1-and-2/, pristupljeno 30.6.2018.
4. https://www.giorgiomoroder.com/music/donna-summer-love-to-love-you-baby/, pristupljeno 30.6.2018.
5. https://www.giorgiomoroder.com/music/donna-summer-i-remember-yesterday/, pristupljeno 30.6.2018.
6. https://www.giorgiomoroder.com/music/donna-summer-bad-girls/, pristupljeno 30.6.2018.
7. https://www.giorgiomoroder.com/awards/, pristupljeno 30.6.2018.
8. https://www.giorgiomoroder.com/music/flashdance/, pristupljeno 30.6.2018.

9. https://www.giorgiomoroder.com/music/top-gun/, pristupljeno 30.6.2018.
10. https://www.giorgiomoroder.com/music/scarface/, pristupljeno 30.6.2018.
11. https://www.giorgiomoroder.com/music/american-gigolo/, pristupljeno 30.6.2018.
12. https://www.giorgiomoroder.com/music/the-neverending-story/,pristupljeno 30.6.2018.
13. https://www.giorgiomoroder.com/music/metropolis/, pristupljeno 30.6.2018.
14. https://www.giorgiomoroder.com/music/philip-oakey-and-giorgio-moroder/, pristupljeno 30.6.2018.
15. https://www.giorgiomoroder.com/music/daft-punk-random-access-memories/, pristupljeno 30.6.2018.
16. http://www.leonardcohen.com/music/the-future, pristupljeno 1.7.2018.
17. http://www.leonardcohen.com/music/songs-from-a-room, pristupljeno 1.7.2018.
18. http://www.leonardcohen.com/music/songs-of-love-and-hate, pristupljeno 1.7.2018.
19. http://www.leonardcohen.com/music/you-want-it-darker, pristupljeno 1.7.2018.
20. http://www.leonardcohen.com/music/various-positions, pristupljeno 1.7.2018.
21. https://www.youtube.com/watch?v=AdNdncBTc-Q, pristupljeno 1.7.2018.
22. https://www.youtube.com/watch?v=y8AWFf7EAc4, pristupljeno 1.7.2018.
23. https://www.youtube.com/watch?v=7oZN2eTgvVs, pristupljeno 1.7.2018.
24. http://www.leonardcohen.com/music/im-your-man, pristupljeno 1.7.2018.
25. https://www.davidbowie.com/young-americans, pristupljeno 1.7.2018.
26. https://www.davidbowie.com/station-to-station, pristupljeno 1.7.2018.
27. https://www.davidbowie.com/low, pristupljeno 1.7.2018.
28. https://www.davidbowie.com/heroes, pristupljeno 1.7.2018.
29. https://www.davidbowie.com/lodger, pristupljeno 1.7.2018.
30. https://www.allmusic.com/album/christiane-f-wir-kinder-mw0000591010, pristupljeno 1.7.2018.
31. https://www.davidbowie.com/lets-dance, pristupljeno 1.7.2018.
32. https://www.youtube.com/watch?v=N4d7Wp9kKjA, pristupljeno 1.7.2018.
33. https://www.youtube.com/watch?v=_YC3sTbAPcU, pristupljeno 1.7.2018.
34. http://www.rodriguez-music.com/about-rodriguez/, pristupljeno 1.7.2018.
35. https://www.sade.com/biography, pristupljeno 2.7.2018.
36. https://www.sade.com/music/diamond-life, pristupljeno 2.7.2018.
37. https://www.sade.com/music/promise, pristupljeno 2.7.2018.
38. https://www.youtube.com/watch?v=C0BLKudnyNo, pristupljeno 2.7.2018.

39. https://www.sade.com/music/stronger-than-pride, pristupljeno 2.7.2018.
40. https://www.sade.com/music/love-deluxe, pristupljeno 2.7.2018.
41. https://www.sade.com/music/lovers-rock, pristupljeno 2.7.2018.
42. https://www.sade.com/music/soldier-of-love, pristupljeno 2.7.2018.
43. https://www.youtube.com/watch?v=XoHWjG6LUsA, pristupljeno 2.7.2018.
44. https://www.youtube.com/watch?v=WwqQ7UpU1uY, pristupljeno 2.7.2018.
45. https://www.youtube.com/watch?v=VeS0vqGi1h0, pristupljeno 2.7.2018.
46. https://www.youtube.com/watch?v=lloVQPM8TOY&list=PL_9gWeiShHFGqWVskBzvG4Ugqo-MxuyKT&index=21, pristupljeno 2.7.2018.
47. http://ofrahaza.org/?page_id=209, pristupljeno 2.7.2018.
48. https://www.allmusic.com/album/yemenite-songs-mw0000196994, pristupljeno 2.7.2018.
49. https://www.youtube.com/watch?v=ZRnzTTYk7_Q, pristupljeno 2.7.2018.
50. https://www.youtube.com/watch?v=TMETa77dUrg, pristupljeno 2.7.2018.
51. https://www.youtube.com/watch?v=Ric1sEdPIks, pristupljeno 2.7.2018.
52. https://www.youtube.com/watch?v=advL2nf_3D0, pristupljeno 2.7.2018.
53. http://www.francoise-hardy.com/Biographie, pristupljeno 3.7.2018.
54. http://www.francoise-hardy.com/Discographie/Les-albums, pristupljeno 3.7.2018.
55. https://www.allmusic.com/album/la-question-mw0000473522, pristupljeno 3.7.2018.
56. http://www.francoise-hardy.com/Discographie/Les-albums/Message-personnel/Message-personnel, pristupljeno 3.7.2018.
57. http://www.francoise-hardy.com/Discographie/Les-albums/Comment-te-dire-adieu/Comment-te-dire-adieu, pristupljeno 3.7.2018.
58. https://www.youtube.com/watch?v=L3P_Lswdf8A, pristupljeno 3.7.2018.
59. http://www.santana.com/carlos/default.aspx, pristupljeno 3.7.2018.
60. https://www.allmusic.com/album/abraxas-mfsl-mw0000191745, pristupljeno 3.7.2018.
61. https://www.allmusic.com/album/supernatural-mw0000243930, pristupljeno 3.7.2018.
62. https://www.allmusic.com/album/shaman-mw0000229521, pristupljeno 3.7.2018.
63. http://www.bobmarley.com/history/, pristupljeno 6.7.2018.
64. http://www.ericclapton.com/album/461-ocean-boulevard, pristupljeno 6.7.2018.
65. https://www.youtube.com/watch?v=qqIIW7nxBgc, pristupljeno 8.7.2018.
66. https://www.youtube.com/watch?v=79fzeNUqQbQ, pristupljeno 8.7.2018.
67. https://www.youtube.com/watch?v=EPHUZenprKc, pristupljeno 8.7.2018.

68. https://www.youtube.com/watch?v=XS088Opj9o0, pristupljeno 8.7.2018.
69. https://www.youtube.com/watch?v=cAVx9RKaLPU, pristupljeno 8.7.2018.
70. https://www.youtube.com/watch?v=XDeiovnCv1o, pristupljeno 8.7.2018.
71. https://www.youtube.com/watch?v=nWYG3kWwDHU, pristupljeno 8.7.2018.
72. https://www.youtube.com/watch?v=JqWGA5xQYqA, pristupljeno 8.7.2018.
73. https://www.youtube.com/watch?v=QNJL6nfu__Q, pristupljeno 8.7.2018.
74. https://www.youtube.com/watch?v=LeiFF0gvqcc, pristupljeno 8.7.2018.
75. https://www.youtube.com/watch?v=XAi3VTSdTxU, pristupljeno 8.7.2018.
76. https://www.youtube.com/watch?v=F2AitTPI5U0, pristupljeno 8.7.2018.
77. https://www.youtube.com/watch?v=nqAvFx3NxUM, pristupljeno 8.7.2018.
78. https://www.youtube.com/watch?v=diYAc7gB-0A, pristupljeno 8.7.2018.
79. https://www.youtube.com/watch?v=QgGDcn46aW8, pristupljeno 8.7.2018.
80. http://www.francegall.net/bio.php, pristupljeno 8.7.2018.
81. https://www.paulsimon.com/music/graceland/, pristupljeno 8.7.2018.
82. https://www.youtube.com/watch?v=-I_T3XvzPaM, pristupljeno 8.7.2018.
83. https://www.youtube.com/watch?v=pRpeEdMmmQ0, pristupljeno 8.7.2018.
84. https://www.youtube.com/watch?v=MoHnffhBwqs, pristupljeno 8.7.2018.